

TİPOGRAFI DERSİ ÖĞRENCİLERİNİN İMGELEM DÜZEYLERİNİN DEMOGRAFİK AÇIDAN İNCELENMESİ¹

Nuran ÇALIK GÜNGÖR², Mehmet Emin KAHRAMAN³

Öz

Bu çalışmada tipografi dersi alan üniversite öğrencilerinin tipografik imgelemlerinde etkili olabilecek demografik özellikleri ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda üniversite öğrencilerine Tipografi dersinde uygulama yaptırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 Eğitim- Öğretim yılı İstanbul ilinde bulunan iki devlet üniversitesi ve iki özel üniversitesinden toplam 108 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin tasarladıkları afişlerin değerlendirilmesi için hazırlanan dereceli puanlama anahtarı ve kişisel bilgi formu araştırmanın nicel veri toplama tekniklerini oluşturmuştur. Nicel veri toplama araçlarından dereceli puanlama anahtarı ile öğrencilerin performansı ölçülmüştür. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin tasarladıkları afişler için dereceli puanlama anahtarından aldıkları puanlar üzerinde bazı demografik özelliklerin belirleyici olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tipografi Dersi Öğrencileri, İmgelem Düzeyi, Demografik Özellikler

JEL Kodları: I21

A DEMOGRAPHIC EXAMINATION OF THE IMAGINATION LEVEL OF TYPOGRAPHY LESSON STUDENTS

Abstract

In this study, it is aimed to reveal the demographic characteristics that can be effective in the typographic imagery of university students who take typography lessons. For this purpose, university students were given an application in the Typography lesson. The study group of the research consists of 108 students in total from two state universities and two private universities in Istanbul in the 2022-2023 academic year. The rubric and personal information form prepared for the evaluation of the posters designed by the students formed the quantitative data collection techniques of the research. The performance of the students was measured with the rubric, one of the quantitative data collection tools. According to the results obtained in the research, it has been determined that some demographic characteristics are determinative on the scores they get from the rubric for the posters designed by the students.

Keywords: Typography Lesson Students, Imagination Level, Demographic Features

JEL Codes: I21

¹ Bu çalışma Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım doktora programında devam etmekte olan “Grafik Tasarım Eğitiminde Tipografik İmgelemi Geliştirme Uygulamaları” isimli tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

² **Sorumlu Yazar (Corresponding Author)**, Öğr. Gör., Doğu Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Grafik Tasarım Programı, İstanbul, TÜRKİYE. nurancalik7@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1366-4394>.

³ Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat Bölümü, Endüstri Ürünleri Tasarımı Anasanat Dalı, İstanbul, TÜRKİYE. kahramanmehmetemin@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2089-3067>

Makalenin Türü (Article Type): Araştırma Makalesi (Research Article)

Makale Geliş Tarihi (Received Date): 10.07.2023

Makale Kabul Tarihi (Accepted Date): 06.09.2023

DOI: 10.56337/sbm.1325035

Atıf (Cite): Çalık Güngör, N. ve Kahraman, M. E. (2022). Tipografi Dersi Öğrencilerinin İmgelem Düzeylerinin Demografik Açından İncelenmesi, *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2023(2), 74-85.

1. Giriş

Tipografi yüzlerce yıldır var olan ve çok farklı yüzeylerde uygulanabilen önemli bir tasarım disiplini. Semboller, işaretler, rakamlar, harfler, kelimeler, cümleler, satırlar, metinler geçmişte özellikle taş, kil tabletler, papirüs, parşömen, metal ve ahşap yüzeylerde iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise afişlerde, ambalaj tasarımlarında, telefonlarda, kitaplarda, web sitelerinde ve çeşitli iletişim araç- gereçlerinde sürekli olarak yine bu tasarım elemanları kullanılmaya devam etmektedir. Sembol, işaret, rakam, harf ve tüm bu elemanların bir yüzey üzerinde geçmişte sadece bir iletişim aracı olarak kullanılan kısmı yazı olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde ise bu elemanların görsel yolla daha etkili biçimde iletişimde kullanılmasına tipografi denilmektedir (Mazlum, 2017).

Yazının sanata dönüşen hali yani yazıya hayat veren tipografide amaç hedef kitlenin dikkatini çekebilme. Hedef kitlenin dikkatini çekebilme, onlarla iletişim kurabilmek için görsel imgeleri kullanılmaktadır (Kaptan & Sayın, 2020). Tipografi tasarlayan tasarımcı görsel imgeleri oluşturabilmek adına sembol, işaret, rakam, harf, kelime gibi tasarım elemanları kullanılmaktadır (Crisp & Temple, 2012). Bu tasarım elemanları ile görsel imgeler oluşturan grafik tasarımcının zihninde canlandırdığı biçimler yalnız o tasarımcıya aittir. Her ne kadar insanlar aynı duyu organlarına sahip olsalar da her insanın gördüğü ve yaşadığı şeylere karşı algılaması farklı olmaktadır. Duyu organlarının dıştan algıladığı bir şeyin birebir aynısı değil bilince yansıyan görüntüsüdür imge. Bir tasarımcı için tasarlanacak şeyin kopyalanmaktan çok özgün olma yolunda öz üretim özelliği taşıması yani belleğinde hayal ettiği şekilde temsiller yaratması önemlidir (Onursoy, 2019). Burada yaratma kısmıyla ilgili olarak iki işlev bulunmaktadır. Birincisi duyuların aktif olduğu, hafıza ve çağrışımsal hatırlamanın etken olduğu empirik imgelemin oluşumudur. İkincisi ise duyuların değil, düşüncenin egemen olduğu üretken imgelemdir (Göle, 2021). Tasarımcının ilk imgelemlerini oluştururken empirik imgelemden daha yaratıcı imgelemlerini oluştururken ise üretken imgelemden faydalanabileceği düşünülmektedir. Burada tasarımcı açısından önemli olan bu imge ve oluşan imgelemlerin nasıl ve neye göre biçimlenip iletişime dönüştüğüdür (Gombrich, 1992). Bir sanat veya tasarım ürünü imgelemlerdeki hayal ve düşlerin birleşiminden, biçime dönüşmesinden oluşmaktadır (Çakır, 1993). Tasarımcının kendi bireysel yatkınlığından bahsedecek olursak her tasarımcı farklı bir bireydir. Her tasarımcının doğduğu andan itibaren cinsiyeti, yaşadığı, gördüğü, okuduğu şeyler, eğitim aldığı okul, sınıf, eğitim seviyesi ve dolayısıyla da hayal ve düşleri de farklı olmaktadır. Farklı düşler ve hayaller farklı imgelemler ve dolayısıyla da yaratıcı imgelemler anlamına gelmektedir.

Bu makalenin amacı, Tipografi dersinde öğrencilerin yapmış oldukları afişler üzerinde kendi bireysel özelliklerinin etkili olup olmadığını araştırmaktır. Yaş, üniversite türü, sınıf, cinsiyet, güzel sanatlar lisesi mezunu olmak, program tecrübesi, kişisel bilgisayar sahibi olmak, elde eskiz çalışması yapmış olmak, harf anatomisi, yazı karakteri ve font konularında daha önce eğitim almak gibi durumların tipografik imgelem oluşturmada ne düzeyde etkili olduğu çalışmada ele alınmıştır. Literatürde bu bilgilere yönelik bulgulara rastlanılamamıştır. Bu nedenle çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Literatür Taraması

2.1. Tasarım

Tasarım, bir problemin çözümü demektir. Tasarımcı için ise bu problemin çözümünde birçok çözüm, plan ve fikir vardır. Tasarım bu çözüm, plan ve fikirlerin düzenlenmesi sonucunda üretmek olarak da tanımlanabilir. 20. Yüzyılın ünlü mimarlarından Louis Kahn; “Tasarım düzen içinde biçim üretmektir. Bu düzen içinde yaratıcılık vardır.” demiştir (Demirarslan & Demirarslan, 2020). Yaratıcılıkla yani biçim üretmekle ilgili olarak da problem çözme esnasında daha önce hiç kimsenin göremediği şekilde zihinde görüntüler, imgeler oluşturma veya biçimler oluşturma tanımını yapabiliriz.

Tasarım süreci problem tanımının, çözümünün, tasarım öncesi biliş etkinliğinin birlikte geliştiği bir süreçtir. Hiçbir şey yoktan var edilmemiştir. Yeni bir şeyin söylenmesi, biçimsel olarak önerilmesi ya da türetilmesi birikimimize katkıda bulunmuş önceki kavram ya da bilginin üstüne kurularak olanak kazanmıştır (Kömürcüoğlu, 2002, s. 5).

Amerikalı grafik tasarımcı Bob Gill ; “Tasarımı ellerinle tutamazsın. O bir nesne değildir; bir süreç, bir sistem, bir düşünme biçimidir.” demektedir (Ambrose & Harris 2013, s. 6).

2.2. Tipografi

İnsanların duygu, düşüncelerini paylaşmak adına bir yüzey üzerinde kullandıkları şekil ve işaretlere yazı denmektedir. Mağara duvarlarındaki resimlerle başlayan grafik sanatı için aslında daha sonra Mısırlıların hiyeroglif yazısı ve Sümerler tarafından mal sayımı hesaplarını tutmak için bulunulan çivi yazısı çok önemlidir. Daha sonra ise Fenikeliler, Mısırlılar ve Sümerlerin yazı sistemi üzerine geliştirdikleri sembollerle M. Ö. 1400’lü yıllarda Latin alfabesine ulaşmışlardır (Erdal, 2015).

İnsanlığın ve uygarlığın temelinde basit işaretler vardır. Simge olarak da tanımlayabileceğimiz bu işaretler basit gibi görünse de bilim, edebiyat, sanat gibi disiplinlerin oluşmasına, nesilden nesile aktarılıp saklanmasına aracı olmuşlardır. Bu işaretler, simgeler ya da somut nesnelere aslında bilim ve sanatla kesiştiği, kurallar paralelinde görsel düzenlemelerle şekillendiği ve iletişim sağladığı zaman Tipografiyi oluşturmaktadırlar (Selamet, 1996).

Yunanca ‘typos’ ve ‘graphein’ kelimelerinin birleşiminden oluşan Tipografinin ilk olarak 1450 yılında Gutenberg’in metalden değiştirilebilir harfleri teker teker baskı tekniğinde kullanmasıyla ortaya çıktığı bilinmektedir. Geleneksel tipo baskı kullanılarak üretilen ilk kitap (1452- 1455) Gutenberg tarafından değiştirilebilir hurufat ile basılan ‘42 Satırlık İncildir’. O günden bu yana birçok gelişim ve değişim yaşayan Tipografi ile ilgili birçok tanım yapılmaktadır. Harf, sayı veya yazı karakterlerinin, metin bloklarının iki veya üç boyutlu biçimde tasarlanması, dizilmesi ve düzenlenmesi ile ilgili olduğunu söyleyebiliriz (Kılıçkaya & Uygungöz, 2008, s.171).

Tipografi harf, sayı ve yazı karakterlerinin belirli bir düzen içerisinde yeni fikirlerle zenginleştirilerek görsel mesaja dönüştürülmesidir (White, 2011). Yeni fikirleri zenginleştirmek kısmında ise var olan şeylere farklı açıdan bakmak yani yanal düşünmek önemlidir. Özellikle günümüzde yaratıcı olması gereken tasarımcı monoton olanı değil de zihnini kullanarak özgün olanı ortaya koyabilmelidir (Hermanto vd., 2021).

2.3. İmge

Latince hayal, aldatıcı görünüş anlamlarıyla “imago” sözcüğünden türeyen imge, İngilizcede görünüş, görüntü, resim, fikir gibi anlamlarıyla “image” sözcüğüyle karşılık bulmuştur. Türkçede ise imge “zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, hayal, hülya, genel görünüş, izlenim, imaj” veya “duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj” olarak karşımıza çıkmaktadır (sozluk.gov.tr/ 2021).

İnsanın var olması demek imgenin var oluşu demektir. İnsan doğduğu andan itibaren duyuları aracılığıyla soyut- somut her şeyi algılamaya başlar ve zihin aracılığıyla bu algılanan her şey belleğe aktarılır. Bu nedenle ilk defa gördüğümüz bir şeyi ikinci kez gördüğümüzde zihnimiz aracılığıyla hatırlayabiliriz (Anlamaz, 2020, s. 7). Bellek üzerindeki bu hatırlamada her insanın farklı biçimde algılaması sebebiyle farklı imgeler oluşacaktır.

2.4. İmgelem

Aristo’ya göre nesnelere duyusal uyarımları olmadan yansımaların zihinde tekrarlanması bir yetidir ve bu yeti de imgelemdir. İmgelemin ürünü olan imge de aynı zamanda imgelem için harekete geçirici bir güdüdür (Demirel, 1997, s. 16). Felsefe sözlüğünde ise imgelem, gerçeklikten edinilen izlenimlerin dönüşüme uğraması olarak insan bilincinde yeni duyusal ya da düşünsel yansılar oluşturma yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Ve sonuç olarak öznel bir gerçeklik olarak da tanımlanabilmektedir. Bu öznel gerçeklik tanımı sanat ve tasarım disiplinlerine özgün bir yaratma şeklinde uyarlanabilir. Sanatçı ve tasarımcı olacak kişiyi kendine özgüleştirerek, harekete geçirecek bir güçtür (Demirel, 1997).

Yaratıcı ve yansıtıcı özellikleri olan imgelem, herhangi bir şeyi o şey karşımızda olmaksızın tasarımlama yatkınlığı olarak tanımlanabilmektedir. Kant’a göre ise imgelem görme, düşünme, duyarlık ile anlık arasındaki ilişkilendirmeyi bir tasarıma dönüştürmedir (Çakır, 1993).

3. Veri Seti ve Metodoloji

3.1. Veri Seti

Araştırmanın çalışma grubunu 2022- 23 Eğitim- Öğretim yılı güz döneminde Yükseköğretim kurumlarından Beykoz Üniversitesi, Doğu Üniversitesi, Medeniyet Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi “Tipografi” dersi alan öğrencileri oluşturmuştur. Toplam 108 kişi çalışmaya katılmıştır.

Öncelikli olarak çalışma konusuyla ilgili olarak literatür taraması yapılmış ve sonrasında yapılacaklar planlanmıştır. Veri toplama araçlarından ilk olarak öğrencilerin demografik özelliklerinin belirlenmesi için öğrencilere yönelik kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formunun hazırlanması aşamasında alandan üç uzmandan görüş alınmıştır. Katılımcılarla çalışma için Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan 01.07.2022 tarihinde uygunluk kararı alınmıştır.

Araştırmanın nicel veri toplama aracı olarak tipografi dersi öğrencilerinin yaptığı afiş çalışmalarının ölçülüp değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun için de Tablo 1’deki rubrik (dereceli puanlama anahtarı) hazırlanmıştır. Araştırmacının deneyimleri doğrultusunda hazırlanan dereceli puanlama anahtarına alandan üç uzman son şeklini vermiştir.

Tablo 1. Dereceli Puanlama Anahtarı

ÖLÇÜTLER	ZAYIF	ORTA	İYİ	ÇOK İYİ
Mesaj- İmge Bütünlüğü	Mesaj –imge bütünlüğü yoktur.	Mesaj –imge bütünlüğü kısmen vardır.	Mesaj –imge bütünlüğü yeterlidir.	Mesaj –imge bütünlüğü oldukça iyidir.
İmge Çeşitliliği	Zihindeki izlenimlerin aktarılmasında kullanılan biçimlerin çeşitliliği yoktur.	Zihindeki izlenimlerin aktarılmasında kullanılan biçimlerin çeşitliliği kısmen vardır.	Zihindeki izlenimlerin aktarılmasında kullanılan biçimlerin çeşitliliği yeterlidir.	Zihindeki izlenimlerin aktarılmasında kullanılan biçimlerin çeşitliliği oldukça iyidir.
Tipografik Hiyerarşi	Tüm yazılar aynı vurgu ve etkidedir.	Yazılar arasında hiyerarşi kısmen vardır.	Yazılar arasındaki hiyerarşi yeterlidir.	Yazılar arasındaki hiyerarşi oldukça iyidir.
Tipografik Düzenleme	Görsel düzenleme içerisinde yazının diğer tasarım öğeleriyle ilişkisi yoktur.	Görsel düzenleme içerisinde yazının diğer tasarım öğeleriyle ilişkisi kısmen vardır.	Görsel düzenleme içerisinde yazının diğer tasarım öğeleriyle ilişkisi yeterlidir.	Görsel düzenleme içerisinde yazının diğer tasarım öğeleriyle ilişkisi oldukça iyidir.
Tipografik İmgelem	Tipografik imgelem	Tipografik imgelemlerde	Tipografik imgelemlerde	Tipografik imgelemlerde hiç beklenmedik

tamamen nesneldir.	kısmen bilindik ilişkiler vardır.	beklenmedik ilişkiler vardır.	yeni ilişkiler vardır.
TOPLAM BAŞARI PUANI			

Afişler için hazırlanan dereceli puanlama anahtarı (rubrik) ile mesaj- imge bütünlüğü, imge çeşitliliği, tipografik hiyerarşi, tipografik düzenleme, tipografik imgelem gibi kriterler açısından değerlendirme yapılmıştır. Rubriğin her bir maddesi; (4) çok iyi, (3) iyi, (2) orta, (1) zayıf şeklinde derecelendirilmiştir.

Uzmanlar tarafından değerlendirilecek afiş çalışmaları için hazırlanan dereceli puanlama anahtarı (rubrik) afiş çalışmasına başlamadan önce öğrencilerle paylaşılmıştır. Sanat, sanatçı adı ve sanatçının sözünün her üniversitede her katılımcıya farklı şekilde verilmesi ve bununla ilgili afiş çalışması yapmaları istenmiştir. Uygulama sonrası teslim edilen afiş çalışmaları beş uzman tarafından dereceli puanlama anahtarı (rubrik) yardımıyla değerlendirilmiştir.

3.2. Metodoloji

Amaçlı örnekleme yöntemi olarak kolay ulaşılabılır durum örnekleme seçilen bu çalışmada bu örnekleme ve yöntem ile yakın ve hızlı olma ile erişilmesi kolaylık sağlanmıştır (Baltacı, 2018).

Tipografi dersi alan öğrencilerin tipografik imgelem oluşturmalarında demografik özelliklerin belirleyici olup olmadığını tespit etmeye çalışan bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. SPSS 24.0 ile verilerin analizi yapılmış ve sonuçlar % 95 güven düzeyinde değerlendirilmiştir. Çalışmada t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Çünkü kriterlerden alınan puanların demografik özelliklere göre farklılık gösterme durumu analiz edilmiştir. T testi, iki gruplu demografik farklılıkların analizinde kullanılırken ANOVA testi k (k>2) gruplu değişkenlerin analizinde kullanılmaktadır (Cleophas vd., 2009).

4. Bulgular

Araştırmada veri toplama araçları ile bulgulara ulaşılmıştır.

4.1. Kişisel Bilgi Formuna İlişkin Bulgular

Çalışmaya katılanların yaşları 18-44 arasında olup ortalaması 21,31'dir. Öğrencilerin % 61,1'i devlet üniversitesinde öğrenim görürken % 80,6'sı ikinci sınıftadır. Öğrencilerin % 73,1'i kadın, % 26,9'u erkektir.

Araştırmaya dahil olan öğrencilerin % 17,6'sı güzel sanatlar lisesi mezunu olup % 98,1'i Adobe Illustrator ve Photoshop kullanmış, % 95,4'ü kişisel bilgisayar sahibi, % 66,7'si yazı veya tipografi konusunda elde eskiz uygulaması yapmış, % 51,9'u harf anatomisi hakkında eğitim almış ve % 59,3'ü yazı karakteri ve font konusunda eğitim almıştır.

4.2. Öğrenci Tasarım Çalışmalarına İlişkin Bulgular

108 katılımcı ders planı uygulaması sonucu bireysel olarak verilen konularıyla ilgili afiş çalışmaları yapmıştır. Şekil 1 ve 2'de öğrenci afiş çalışmalarından örnek verilmiştir.

Şekil 1. Öğrenci Afiş Çalışması Örneği (Ö75)

Şekil 2. Öğrenci Afiş Çalışması Örneği (Ö104)

4.3. Dereceli Puanlama Anahtarına (Rubrik) İlişkin Bulgular

Mesaj- imge bütünlüğü puanının öğrencilerin özelliklerine göre incelenmesi amacıyla yapılan t testi ve ANOVA testi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Mesaj- İmge Bütünlüğü Puanının Öğrencilerin Özelliklerine Göre İncelenmesi

		Mesaj- İmge Bütünlüğü		Karşılaştırma Testi	
		X	ss	İstatistik	p değeri
Üniversite Türü	Özel	2,10	0,58	0,845	0,400
	Devlet	2,01	0,54		
Sınıf	2.sınıf	2,00	0,55	2,460	0,090
	4.sınıf	2,42	0,60		
	Yüksek Lisans	2,10	0,48		
Güzel Sanatlar Lisesi Mezunu	Evet	1,95	0,60	-0,871	0,386
	Hayır	2,07	0,55		
Yazı veya tipografi konusunda elde eskiz uygulaması yapmış mı?	Evet	2,11	0,53	1,758	0,082
	Hayır	1,92	0,59		
Harf anatomisi hakkında eğitim almış mı?	Evet	2,15	0,59	1,934	0,056
	Hayır	1,94	0,50		
Yazı karakteri ve font konusunda eğitim almış mı?	Evet	2,15	0,58	2,424	0,017*
	Hayır	1,90	0,48		

Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin mesaj- imge bütünlüğü kriterinden aldıkları puanlar öğrencinin üniversite türüne, sınıfına, güzel sanatlar lisesi mezunu olma durumuna, yazı veya tipografi konusunda elde eskiz uygulaması yapmış olması durumuna, harf anatomisi hakkında eğitim almış olması durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Bununla birlikte istatistiksel olarak öğrencilerin mesaj- imge bütünlüğü kriterinden aldıkları puanlar öğrencinin yazı karakteri ve font konusunda eğitim almış olması durumuna göre anlamlı düzeyde farklı sonuçlar göstermektedir ($p<0,05$). Yazı karakteri ve font konusunda eğitim almış olanların mesaj- imge bütünlüğü kriterinden aldıkları puanlar, eğitim almayanlara göre daha yüksektir.

İmge çeşitliliği puanının öğrencilerin özelliklerine göre incelenmesi amacıyla yapılan t testi ve ANOVA testi sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. İmge Çeşitliliği Puanının Öğrencilerin Özelliklerine Göre İncelenmesi

		İmge Çeşitliliği		Karşılaştırma Testi	
		X	ss	İstatistik	p değeri
Üniversite Türü	Özel	2,10	0,53	2,343	0,021*
	Devlet	1,88	0,47		
Sınıf	2.sınıf	1,94	0,51	2,057	0,133

	4.sınıf	2,29	0,58		
	Yüksek Lisans	1,93	0,39		
Güzel Sanatlar Lisesi Mezunu	Evet	2,01	0,55	0,433	0,666
	Hayır	1,96	0,50		
Yazı veya tipografi konusunda elde eskiz uygulaması yapmış mı?	Evet	2,04	0,51	2,278	0,025*
	Hayır	1,81	0,47		
Harf anatomisi hakkında eğitim almış mı?	Evet	2,09	0,53	2,651	0,009*
	Hayır	1,83	0,44		
Yazı karakteri ve font konusunda eğitim almış mı?	Evet	2,03	0,51	1,741	0,085
	Hayır	1,86	0,49		

Analiz sonuçlarına göre istatistiksel olarak öğrencilerin imge çeşitliliği kriterinden aldıkları puanlar öğrencinin sınıfına, güzel sanatlar lisesi mezunu olma durumuna ve yazı karakteri ve font konusunda eğitim almış olması durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Fakat analiz sonuçlarına göre öğrencilerin imge çeşitliliği kriterinden aldıkları puanlar öğrencinin üniversite türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Özel üniversitede eğitim alanların imge çeşitliliği kriterinden aldıkları puanlar, devlet üniversitesine göre daha yüksektir. İstatistiksel olarak öğrencilerin imge çeşitliliği kriterinden aldıkları puanlar öğrencinin yazı veya tipografi konusunda elde eskiz uygulaması yapmış olması durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Yazı veya tipografi konusunda elde eskiz uygulaması yapmış olanların imge çeşitliliği kriterinden aldıkları puanlar daha yüksektir. Yine istatistiksel olarak öğrencilerin imge çeşitliliği kriterinden aldıkları puanlar öğrencinin harf anatomisi hakkında eğitim almış olması durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Harf anatomisi hakkında eğitim almış olanların imge çeşitliliği kriterinden aldıkları puanlar daha yüksektir.

Tipografik hiyerarşi puanının öğrencilerin özelliklerine göre incelenmesi amacıyla yapılan t testi ve ANOVA testi sonuçları Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Tipografik Hiyerarşi Puanının Öğrencilerin Özelliklerine Göre İncelenmesi

		Tipografik Hiyerarşi		Karşılaştırma Testi	
		X	ss	İstatistik	p değeri
Üniversite Türü	Özel	2,24	0,53	-0,447	0,656
	Devlet	2,28	0,53		
Sınıf	2.sınıf	2,23	0,53	1,386	0,255
	4.sınıf	2,36	0,65		
	Yüksek Lisans	2,48	0,34		
Güzel Sanatlar Lisesi Mezunu	Evet	2,22	0,55	-0,413	0,680

	Hayır	2,28	0,53		
Yazı veya tipografi konusunda elde eskiz uygulaması yapmış mı?	Evet	2,31	0,51	1,161	0,248
	Hayır	2,18	0,56		
Harf anatomisi hakkında eğitim almış mı?	Evet	2,29	0,58	0,387	0,699
	Hayır	2,25	0,47		
Yazı karakteri ve font konusunda eğitim almış mı?	Evet	2,31	0,56	0,939	0,350
	Hayır	2,21	0,48		

Analiz sonuçlarına göre istatistiksel olarak öğrencilerin tipografik hiyerarşi kriterinden aldıkları puanlar öğrencinin üniversite türüne, sınıfına, güzel sanatlar lisesi mezunu olma durumuna, yazı veya tipografi konusunda elde eskiz uygulaması yapmış olması durumuna, harf anatomisi hakkında eğitim almış olması durumuna ve yazı karakteri ve font konusunda eğitim almış olması durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tipografik Düzenleme puanının öğrencilerin özelliklerine göre incelenmesi amacıyla yapılan t testi ve ANOVA testi sonuçları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Tipografik Düzenleme Puanının Öğrencilerin Özelliklerine Göre İncelenmesi

		Tipografik Düzenleme		Karşılaştırma Testi	
		X	ss	İstatistik	p değeri
Üniversite Türü	Özel	2,20	0,58	0,747	0,457
	Devlet	2,11	0,59		
Sınıf	2.sınıf	2,14	0,60	0,430	0,651
	4.sınıf	2,29	0,62		
	Yüksek Lisans	2,05	0,42		
Güzel Sanatlar Lisesi Mezunu	Evet	2,09	0,63	-0,392	0,696
	Hayır	2,15	0,58		
Yazı veya tipografi konusunda elde eskiz uygulaması yapmış mı?	Evet	2,22	0,56	1,889	0,062
	Hayır	1,99	0,60		
Harf anatomisi hakkında eğitim almış mı?	Evet	2,25	0,62	2,084	0,040*
	Hayır	2,02	0,53		
Yazı karakteri ve font konusunda eğitim almış mı?	Evet	2,22	0,62	1,719	0,089
	Hayır	2,03	0,51		

Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin tipografik düzenleme kriterinden aldıkları puanlar öğrencinin üniversite türüne, sınıfına, güzel sanatlar lisesi mezunu olma durumuna, yazı veya tipografi konusunda elde eskiz uygulaması yapmış olması durumuna, yazı karakteri ve font konusunda eğitim almış olması durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Bununla birlikte istatistiksel olarak öğrencilerin tipografik düzenleme kriterinden aldıkları puanlar öğrencinin harf anatomisi hakkında eğitim almış olması durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Harf anatomisi hakkında eğitim almış olanların tipografik düzenleme kriterinden aldıkları puanlar, eğitim almayanlara göre daha yüksektir.

Tipografik imgelem puanının öğrencilerin özelliklerine göre incelenmesi amacıyla yapılan t testi ve ANOVA testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Tipografik İmgelem Puanının Öğrencilerin Özelliklerine Göre İncelenmesi

		Tipografik İmgelem		Karşılaştırma Testi	
		X	ss	İstatistik	p değeri
Üniversite Türü	Özel	2,10	0,60	1,417	0,159
	Devlet	1,94	0,55		
Sınıf	2.sınıf	1,97	0,57	2,227	0,113
	4.sınıf	2,38	0,63		
	Yüksek Lisans	1,95	0,51		
Güzel Sanatlar Lisesi Mezunu	Evet	1,97	0,59	-0,249	0,804
	Hayır	2,00	0,57		
Yazı veya tipografi konusunda elde eskiz uygulaması yapmış mı?	Evet	2,07	0,55	1,783	0,078
	Hayır	1,86	0,59		
Harf anatomisi hakkında eğitim almış mı?	Evet	2,11	0,60	2,164	0,033*
	Hayır	1,88	0,51		
Yazı karakteri ve font konusunda eğitim almış mı?	Evet	2,08	0,60	1,774	0,079
	Hayır	1,88	0,51		

Tipografik imgelem kriteri analiz sonuçlarına göre öğrencilerin bu kriterden aldıkları puanlar öğrencinin üniversite türüne, sınıfına, güzel sanatlar lisesi mezunu olma durumuna, yazı veya tipografi konusunda elde eskiz uygulaması yapmış olması durumuna, yazı karakteri ve font konusunda eğitim almış olması durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Bununla birlikte istatistiksel olarak öğrencilerin tipografik imgelem kriterinden aldıkları puanlar öğrencinin harf anatomisi hakkında eğitim almış olması durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Harf anatomisi hakkında eğitim almış olanların tipografik imgelem kriterinden aldıkları puanlar, eğitim almayanlara göre daha yüksektir.

5. Sonuç

Bu çalışmada araştırmacının tecrübeleri doğrultusunda tespit ettiği bir durum üzerinden yola çıkılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin tipografik imgelem oluşturmaları sürecinde kişisel özelliklerinin belirleyici olabileceği görülmüştür. Kişisel zellikler her öğrencinin farklı bir birey olduğunu ve dolayısıyla farklı özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla farklı özelliklere sahip her öğrencinin bireysel olarak değerlendirilme gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Uygulama sonucunda her katılımcının tipografik afiş çalışması beş uzman tarafından değerlendirilmiştir. Dereceli puanlama anahtarı sonuçlarına göre öğrencilerin bazı kriterlerden aldıkları puanlar üzerinde demografik özelliklerin etkili olduğu görülmektedir. Anlamlı düzeyde farklıklar gösteren bulgular řu şekildedir: Mesaj- imge bütünlüğü kriterinden alınan puanlar üzerinde katılımcıların yazı karakteri ve font konusunda eğitim almış olması önemlidir. Özel niversitede eğitim alan öğrencilerin devlet niversitesine göre imge çeşitliliği kriterinden daha yüksek puanlar aldığı görülmektedir. Yine aynı kriter için yazı veya tipografi konusunda elde eskiz yapmış olanlar ile harf anatomisi hakkında eğitim almış olanların daha yüksek puanlar aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Tipografik düzenleme kriteri için harf anatomisi hakkında daha önce eğitim almış olanların puanları daha yüksek çıkmıştır. Yine harf anatomisi hakkında eğitim almış olan öğrencilerin tipografik imgelem kriterinden daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Tipografik hiyerarşi kriteri için demografik özellikler açısından anlamlı bir sonuç çıkmamıştır.

Bu değerlendirmeler sonucunda öğrencilerin bazı kriterlerden aldığı puanlar üzerinde demografik özelliklerin belirleyici olduğu görülmüştür. Bu da göstermektedir ki öğrenciler bireysel olarak farklı demografik özelliklere sahiptir ve dolayısıyla öğrencilerin buna göre yönlendirilmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca araştırmada bilgisi edinilen demografik özelliklere alternatif başka özelliklerin de yine öğrencilerin tipografik imgelemlerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Ambrose, G. & Harris, P. (2013). *Grafik Tasarımda Tasarım Fikri*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Anlamaz, E. (2020). Soyut Heykelde İmge ve İmgelem. (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 231-274.
- Cleophas T.J. (Ed.), Zwinderman A.H. (Ed.), Cleophas T.F. (Ed.) & Cleophas E.P. (Ed.) (2009). *Statistics Applied to Clinical Trials*. Springer Link, (pp. 17- 43) Erişim Tarihi: 14.08.2023, https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9523-8_2
- Crisp, D. G. & Temple W. F. (2012). *Typography Graphic Design in Context*. London: Thames & Hudson.
- Çakır, G. (1993). Nesne, İmgelem ve Bilinçaltı. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirarslan D. & Demiraraslan O. (2020). *Tasarım ve Tasarım Süreci*. Ankara: İksad Yayınevi.
- Demirel, S. (1997). Yaratma Süreci- İmgelem- Biçimleme. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdal G. (2015). *İletişim ve Tipografi*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Gombrich E.H. (1992). *Sanatın Öyküsü*. İstanbul: Remzi Kitabı.
- Göle, Ş. (2021). Home' un Mavisini. *Felsefe/ Düşünce Dergisi*, 2 (74), 245- 258.
- Hermento Y. A. L., Pujiyanto & Pahlevi A. S. (2021). Lateral Thinking in Typography Layout System. Proceedings of 4th International Conference on Innovation in Engineering and Vocational Education. Erişim Tarihi: 15.08.2023, <https://www.atlantispress.com/proceedings/icieve-21/125972321>
- Kaptan, S. & Sayın, Z. (2020). Grafik Tasarım Bağlamında İletinin Görsel Tasarımlara Dönüştürülmesi Süreçleri. *İdil Dergisi*, 9 (69), 805-820.
- Kılıçkaya E. E. & Uygungöz M. (2008). Hayatın İçinde Yaşayan Tipografiler. *Anadolu Sanat Dergisi*, 19, 171- 180.
- Kömürcüoğlu T. N. (2002). Tasarım Sürecinde Bilişsel Yeti Olarak İmgelem ve Kavram. (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Mazlum, H. (2017). Modernizm Sürecinde Yeni Tipografi'nin Doğuşu ve Jan Tschichold. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 228- 229.
- Selamet S. (1996). Tipografi Üzerine. *Anadolu Sanat Dergisi*, 5 (17), 173- 181.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü. Erişim Tarihi: 05.11.2021, <https://sozluk.gov.tr/>
- Onursoy, S. (2019). *Görsel İletişim ve İmge*. Ankara: Pegem Akademi.
- White, A.W. (2011). *The Elements of Graphic Design*. New York: Allworth Press.